

HAMBURG

P. Jonkman

Gingen we de vorige keer in mijn combinatie van postzegels en bouwplaten naar Speyer/Spiers, nu gaan we naar Hamburg, na Berlijn de grootste stad van Duitsland. Uiteraard s er veel over Hamburg te vertellen, maar voor dit artikel geven we in het bijzonder aandacht aan de Michaeliskirche, Johannes Brahms en Helmut Schmidt. Wikipedia is voor veel informatie als bron gebruikt naast mijn "bouwplaatarchief".

Hamburg is een kreisfreie Stadt en metropool in Duitsland. Het is de op een na grootste stad van het land en tevens de belangrijkste havenstad: de rivier de Elbe verbindt Hamburg met de Noordzee. De oude pakhuizen in Speicherstadt zijn alleen al een wereld op zichzelf. De stad maakt geen deel uit van een deelstaat, maar vormt er zelf een. (**Afb. 1**, Mi(1992)1591) In de regio Hamburg wonen zo'n vijf miljoen mensen.

Afbeelding 1

De stad kent een lange geschiedenis. Omstreeks 810 is ze ontstaan rond de toen aangelegde Hammaburg. De ontwikkeling kwam vooral op gang in de twaalfde eeuw en rond 1400 behoorde Hamburg tot de belangrijkste Hanzesteden.

Het Congres van Wenen (1815) verklaart de stad zelfstandig binnen de Duitse Bond. Sinds 1819 noemt de stad zich Vrije en Hanzestad.

In 1842 breekt een brand uit, die grote delen van de stad in de as legt. De toren van de Nicolaaskerk staat er nog steeds als herinnering aan die grote brand, waarbij 51 mensen om het leven kwamen. In 1867 wordt de stad lid van de onder Pruisische leiding staande Noord-Duitse Bond, waardoor op 31 maart 1868 een eind komt aan de soevereiniteit. In 1892 brak in Hamburg een choleraepidemie uit waardoor 17.000 personen ziek werden en 8.600 inwoners overleden.

De meeste historische gebouwen zijn in de Tweede Wereldoorlog verwoest tijdens het bombardement op Hamburg dat duurde van eind juli tot begin augustus 1943, waarbij ca 20.000 mensen omkwamen en grote delen van de stad verwoest werden.

In de nacht van 16 op 17 februari 1962 richtte een zware storm in de noordelijke delen van Duitsland veel schade aan. Dijken langs de Elbe bezweken en dit leidde tot grote overstromingen. Ook in Hamburg zorgde de watersnoodramp voor veel schade. Helmut Schmidt's energieke crisismangement hierbij maakte hem over de gehele Bundesrepubliek bekend; het werd een basis voor zijn latere landelijke politieke loopbaan.

Afb. 2

Filatelistisch was Hamburg eerst ook zelfstandig. In de periode 1859 tot 1867 kende de stad eigen postzegels. De Michel-catalogus heeft 22 nummers, waarbij de echt gelopen zegels hoge waarden noteren.

In 1866 trad Hamburg toe tot de Noord-Duitse Bond (Norddeutscher Postbezirk). (**afb. 2**, Mi(1868)4).

Daarbinnen had Hamburg eigen zegels voor de stadspost (**afb. 3**, Mi(1869)24). In de catalogus worden deze zegels gerangschikt onder het zuidelijke

Afb. 3

deel van de regio (met gulden-waarden, in tegenstelling tot taler-waarden voor het Noordelijke district). Ook voor deze regio is het aantal zegels overzichtelijk (26 en 9 dienstzegels). Maar ook hier liegen de catalogusprijzen er niet om.

De Michaeliskirche

De Sint-Michiëlskerk in Hamburg is gewijd aan de aartsengel Michaël. **Afbeelding 4** toont de bouwplaat en **afbeelding 5** een foto van de kerk. **Afbeelding 6** geeft de postzegel (Mi(1998)1860)

Afbeelding 4

De oorspronkelijke kerk werd gebouwd in de periode van 1647 tot 1669. Op 10 maart 1750 brandde deze volledig af na een blikseminslag. Onder leiding van de architecten Sonnin en Prey werd de kerk weer opgebouwd tussen 1751 en 1786 en is een voorbeeld van neoclassicistische bouwkunst. De toren is 132 m hoog en staat eigenlijk in geen verhouding tot de omvang van de kerk. Waarschijnlijk was het belangrijker dat overal in de stad de toren (en de klok) te zien was dan de bouwkundige verhoudingen. Maar misschien is dit ook weer de charme van dit complex.

Afbeelding 5

In 1906 brandde de kerk weer af, tijdens werkzaamheden aan de toren. Ze werd opnieuw opgebouwd volgens de oude plannen, waarbij houten draagstructuren door staal en beton vervangen werden.

In de Tweede Wereldoorlog bleef ze vooreerst gespaard, tot de bombardementen van 1944-45 het gebouw alweer ernstig beschadigden. Na de oorlog is de kerk zorgvuldig gerestaureerd en staat ze weer "trots aan de Elbeoever" (**Afb. 7**, Mi(1973)761).

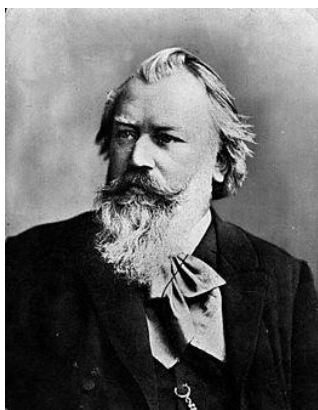
Afbeelding 6

Onder de kerk bevindt zich een enorme necropool: hier liggen meer dan 2000 inwoners van Hamburg begraven, waaronder de componisten Carl Philipp Emanuel Bach en Johann Mattheson en de architect van de kerk Ernst Georg Sonnin. Deze ruimte is dagelijks te bezichtigen.

Afbeelding 7

Johannes Brahms

Afbeelding 8

Johannes Brahms is hier niet te vinden. Hij ligt begraven in Wenen, de stad waar hij aan het eind van zijn leven verbleef (**Afb. 8**).

De postzegel van **afbeelding 9** (Mi(1983)1177) toont hem op jongere leeftijd, terwijl die van **afbeelding 10** (SG(1983)2665) hem op vergelijkbare leeftijd als op afbeelding 8 toont.

Afbeelding 9

Afbeelding 11

Het ligt meer op de weg van Joost Zalm om over Brahms als musicus te schrijven. Maar in het kader van Hamburg toch ook hier aandacht voor hem. Brahms werd geboren in een sloppenwijk van Hamburg. Zijn ouders zagen al snel zijn grote muzikale talenten en maakten daar gebruik van. Hij moest, toen hij ongeveer dertien jaar was, om zijn ouders te steunen in hun voortdurende strijd tegen de armoede, populaire muziek spelen in kroegen en bordelen, werk dat hem tegenstond. In 1853 ontmoette hij in Düsseldorf Robert Schumann en diens vrouw Clara (**afb. 11**, Mi(1986)1305). Dankzij de

lovede kritiek van de zeer invloedrijke Robert Schumann was Brahms' naam gemaakt. Schumann stierf in 1856. Brahms bleef innig bevriend met Clara Schumann tot haar overlijden in 1896.

Afbeelding 10

Na de dood van zijn moeder in 1866, een gebeurtenis die hem zeer aangreep, componeerde hij "Ein deutsches Requiem", een oratorium, meer een soort van koorcantate, over lijden en troost. Voor dit gigantische muziekstuk maakte hij gebruik van teksten uit de bijbelvertaling van Maarten Luther. Brahms toont hiermee zijn enorme bijbelkennis. Het complete werk van zeven delen ging op 18 februari 1869 in première in Leipzig. In 1876 voltooide hij zijn eerste symfonie, een compositie waaraan hij meer dan twintig jaar had gewerkt. Deze symfonie kreeg in Wenen de bijnaam "Beethovens tiende". Hoewel Brahms het aanvankelijk wel vleidend vond om als de erfgenaam van Beethoven te worden gezien, begon hij het later toch hinderlijk te vinden.

Brahms was niet getrouwd. Hij overleed, 63 jaar oud, op 1897 aan leverkanker in Wenen. Zijn begrafenis was een grootse gebeurtenis. Op de route naar de begraafplaats stonden duizenden mensen. De stoet werd geflankeerd door vlaggen en tootsen. De kist werd gevolgd door vele vrienden, onder wie Antonín Dvořák. Het gebouw van de Wiener Musikverein was behangen met zwarte doeken. Brahms' compositie "Fahr wohl" werd door de Singverein uitgevoerd. De laatste rustplaats van de componist is vlak bij die van Beethoven en Schubert. Ook Hamburg, zijn geboortestad, treurde: tijdens de begrafenis hingen daar de vlaggen halfstok.

Helmut Schmidt

Afbeelding 12

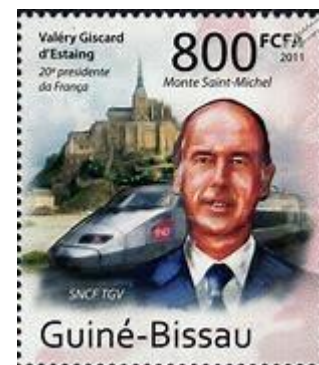
Een andere belangrijke zoon van Hamburg is Helmut Waldemar Schmidt (23 december 1918 – 10 november 2015). (Afb. 12, Mi(2018)3429) Deze econoom was politicus voor de SPD en van 1974 tot 1982 bondskanselier van Duitsland.

Van 1941 tot en met 1942 diende Schmidt als officier bij de Wehrmacht aan het oostfront. In die periode werd hij onder meer gedecoreerd met het ijzeren kruis voor zijn inzet als pelotonscommandant bij het Beleg van Leningrad. Van 1942 tot het einde van de oorlog werd hij onder meer ingezet als officier aan het westfront en bij de verdediging van Berlijn. In 1945 vocht hij mee tijdens het Ardennenoffensief. Hij werd door het Britse leger in april

1945 gevangen genomen te Lüneburger Heide. Tot augustus 1945 zat hij als krijgsgevangene in Vloethemveld te Zedelgem.

Schmidt kwam in 1953 in de Bondsdag, waar hij van 1967 tot 1969 fractievoorzitter van de SPD was. Van 1958 tot 1961 zat hij eveneens in het Europees Parlement. Van 1961 tot 1965 was hij Senator in Hamburg. Daar werd hij bekend door zijn crisismanagement bij de stormvloed van 1962. Verder vervulde hij diverse ministersfuncties waaronder die van defensie (1969 - 1972), economie (1972) en financiën (1972 - 1974), alvorens hij in 1974 bondskanselier werd. Dat ambt bekleedde hij tot 1982 toen Helmut Kohl van de CDU na de zogenaamde "vliegende wissel" de nieuwe regeringsleider werd, in welke rol Kohl na aansluitende verkiezingen werd bevestigd.

Schmidts SPD regeerde samen met de liberale FDP van Hans-Dietrich Genscher. Zij zetten de onder Willy Brandt ingezette koers van toenadering tot Oost-Duitsland (Ostpolitik) voort. Ze vroegen echter ook aan de Verenigde Staten om plaatsing van kruisvluchtwapens in antwoord op de SS-20's die op West-Duits grondgebied gericht stonden. De periode-Schmidt viel ongeveer samen met de ambtstermijn in Frankrijk van president Giscard d'Estaing (Afb. 13, Mi(2011)3437). Die twee konden het uitstekend samen vinden, en de "as Parijs-Bonn" in de Europese politiek functioneerde als nooit tevoren. Zij speelden weleens een spelletje schaak en hadden geen tolken nodig, omdat beiden vloeiend Engels spraken.

Afbeelding 13

"Schmidt-Schnauze", zoals Helmut Schmidt genoemd werd, voerde een sober en realistisch financieel-economisch beleid. In de jaren '70 leidde dat tot goede resultaten. Na de verkiezingen van 1979, die door de FDP waren gewonnen, nam de liberale invloed toe en kwamen er spanningen in de coalitie. In 1982 ruilde de FDP de SPD als regeerpartner in voor de CDU.

Helmut Schmidt was ondanks zijn hoge leeftijd tot zijn overlijden een verwoed kettingroker.

Partijgenoot en kandidaat-kanselier Peer Steinbrück onthulde in 2013 dat Schmidt uit voorzorg een voorraad van 38.000 mentholsigaretten had aangelegd, uit vrees voor een verbod van deze sigaretten door de Europese Unie.

Helmut Schmidt was behalve politicus ook een verdienstelijk pianist. Hij was in staat het Eerste pianoconcert van Tsjaikovski te spelen en hij soleerde naast Justus Franz en Christoph Eschenbach in het Concert voor drie piano's van Mozart. Met hen beiden en Gerhard Oppitz maakte hij een plaatopname van het Concert voor vier piano's van Bach.

Helmut Schmidt overleed op 10 november 2015 op 96-jarige leeftijd in zijn geboorteplaats Hamburg. Bij de herdenkingsceremonie op 23 november 2015 in de Michaeliskirche waren zo'n 1800 gasten aanwezig, waaronder de voormalige Franse president Valérie Giscard d'Estaing en de voormalige Amerikaanse minister van Buitenlandse Zaken Henry Kissinger.

Na zijn overlijden in 2015 heeft de stad Hamburg er voor gekozen hem te eren door de naam van de luchthaven van de stad te wijzigen. De naam is definitief naar Hamburg Airport Helmut Schmidt gewijzigd in 2016.

Stichting Helmut en Loki Schmidt

Dankzij mijn oproep in de Nieuwsbrief om de zegel van afbeelding 12 werd ik door de bemiddeling van Jan Bisschops vanuit München geattendeerd op de **Stichting Helmut en Loki Schmidt (afb. 14, Mi(2019)blok 83; Mi(2019)3448 is de rechter zegel in het blok)**. Deze stichting is in Hamburg-Langenhorn gevestigd en heeft tot doel de herinnering aan de twee persoonlijkheden Helmut en Hannelore ("Loki") Schmidt te bewaren en hun waarden en overtuigingen over te brengen op huidige en toekomstige generaties. Centraal staat het woonhuis van de Schmidts, dat de stichting levend houdt als plek van de geschiedenis. Daarnaast koestert de stichting de nagedachtenis van Karl Wilhelm ("Willi") Berkhan, die een politieke metgezel was van Helmut Schmidt en een goede vriend van het paar.

Het echtpaar richtte in 1992 zelf de Stichting Helmut en Loki Schmidt op ter gelegenheid van hun gouden huwelijksverjaardag.

In haar statuten heeft de stichting tot doel het bevorderen van wetenschap en onderzoek. Daarnaast is de stichting bedoeld om de herinnering aan het werk van Helmut Schmidt voor de vrijheid en eenheid van het Duitse volk,

voor Europa en voor begrip en verzoening tussen volkeren te bewaren, evenals om het begrip van de recente geschiedenis en de herinnering aan Loki Schmidts werken aan de bescherming van de natuur te behouden. Ook initieert en ondersteunt Stichting Helmut en Loki Schmidt als onderdeel van haar doel projecten, bij voorkeur met partners in de omgeving van Hamburg, die verband houden met het werk van Helmut en Loki Schmidt op het gebied van wetenschap, muziek, cultuur en onderwijs .

Afbeelding 14

De Elbphilharmonie

De Elbphilharmonie (afb. 15, Mi(2017)3286) is een concertzaal in Hamburg. Deze ligt aan de rechteroever van de Elbe in het stadsdeel Hafencity in het stadsdistrict Hamburg-Mitte. Het orkest in residentie is het NDR Elbphilharmonie Orchester, het ensemble in residentie het Ensemble Resonanz.

De financiering zorgde jarenlang voor politieke en publieke commotie. Bij de eerste plannen van de bouw rond de eeuwwisseling werd uitgegaan van een bijdrage van de stad Hamburg van 77 miljoen euro. In 2007 werd een afwerking in 2010 op 241 miljoen euro geraamd, waarvan Hamburg 114 miljoen zou dragen. Er volgden nog meerdere bedragen en termijnen. Eind 2014 voorzagen men een opening in 2017 en een kostprijs van 789 miljoen euro, waarvan 575 miljoen voor de belastingbetaler.

De eerstesteenlegging vond plaats op 2 april 2007 en de opening van het gebouw vond plaats op 6 november 2016. Het openingsfeest was op 11 januari 2017 met een concert van het NDR Elbphilharmonie Orchester.

Afbeelding 15

Voor de liefhebbers:

Het gebouw, naar ontwerp van Herzog & de Meuron, heeft als basis een voormalige opslagplaats van cacao, thee en tabak, Kaispeicher A, waarop een in glas afgewerkte bovenbouw met een gebogen dakvorm werd gerealiseerd. Het gebouw met 26 verdiepingen heeft van de begane grond tot de zesde verdieping de gevelbekleding van Kaispeicher A. Het nieuwbouwgedeelte kreeg een glazen gevel met een totaal van 1.096 individuele glaselementen, waarvan vele verschillend gebogen en gekromd, met een kostprijs per stuk van € 20.000. Voor optimale zonwering en om andere ontwerp-technische redenen werd ook elk van de ongeveer 2200 segmenten bedrukt met een uniek patroon. Dit wekt volgens de architecten de indruk van een gigantische kristal, waarbij de lucht, het water en de stad altijd anders worden weerspiegeld.

Het gebouw is overduidelijk een landmark geworden in de Hamburgse horizon, aan de rivier en vlak bij het stadscentrum. Het ligt aan Kaiserhöft, het pierhoofd tussen de voormalige dokken Sandtorhafen en Grasbrookhafen, en dus op het meest westelijke punt van Hafencity. Het dichtstbijzijnde metrostation is U-Bahnhof Baumwall, op 450 meter, gelegen op de U3-lijn. De nieuwe U4-lijn loopt onder het gebouw door, maar de kostprijs van een station in de onmiddellijke omgeving werd te hoog geacht. Het dichtstbijzijnde station op die lijn, Überseequartier, ligt op 600 meter.

De grote zaal van de Elbphilharmonie, centraal bovenaan de constructie, heeft een capaciteit van 2.150 toeschouwers en is geschikt voor klassieke muziek maar evengoed voor jazz en populaire muziek. Daarnaast zijn er twee kleinere zalen in het gebouw, een met 550 zitplaatsen, voor kamermuziek, jazz en pop en een derde zaal, de zogenaamde Kaistudio, met 170 zitplaatsen.

De totale hoogte van het bouwwerk bedraagt 110 meter, waarmee de Elbphilharmonie het hoogste - deels - residentiele gebouw van Hamburg is. In het oostelijk deel van het gebouw is het Westin hotel Hamburg met 244 hotelkamers gevestigd, in het westelijk deel zijn 45 appartementen. De plaatselijke officiële benaming van het bouwwerk is de Elphi.

De grote zaal is uitgerust met een pijporgel met 65 registers van Johannes Klais Orgelbau. Het orgel is in de wand van de zaal verwerkt.